

N:o 160.

Af herr **E. Hammarlund**, om ändringar i regeringsformens och riksdagsordningens bestämmelser angående utskottens antal, deras verksamhet m. m.

En fråga, som alltmer träder i förgrunden och kräfver en lösning, är den om en reform i afseende på ärendenas beredning inom Riksdagen. Det måste anses som ett uppenbart missförhållande, att åtskilliga af Riksdagens ledamöter äro särdeles strängt upptagna af utskottsarbete, under det ett betydande antal har litet eller intet att göra. Likaledes är det ett missförhållande, att åtskilliga utskott öfver höfvan betungas med ärenden, under det andra utskott hafva ett jemförelsevis lindrigt arbete.

En jemnare fördelning skulle utan tvifvel vara till gagn för riksdagsarbetet i dess helhet, och detta ej minst derutinnan, att arbetet skulle kunna påskyndas.

Ett bevis för att denna fråga i närvarande stund tilldrager sig mer än vanlig uppmärksamhet inom riksdagskretsar föreligger i den omständigheten, att hittills icke mindre än *tre* motioner blifvit vid årets riksdag väckta angående ändringar beträffande utskottens organisation.

Intet af dessa förslag synes mig emellertid lösa frågan på ett tillfredsställande sätt. Jag håller nemligen före, att då en reform på detta område skall genomföras, den måste vara mera omfattande än hvad någon af motionärerna tänkt sig.

Då i fjor denna fråga behandlades i Andra Kammaren tillät jag mig bland annat yttra:

»Hvad jag skulle vilja anmärka mot de föreliggande båda motionerna (af herrar Byström och Ljungman) är snarast det, att de icke gå så långt som önskligt vore. Skall man vidtaga reformer på detta område, så synes det mig lämpligt, att man toge hänsyn äfven till de tillfälliga utskotten och ordnade frågan i dess helhet. Det kan sättas i fråga, huruvida icke hela utskottsarbetet lämpligen skulle kunna fördelas på t. ex. 10 olika utskott, hvardera med 8 à 10 ledamöter från hvardera kammaren och ett lagom antal suppleanter. Då skulle snart sagdt de allra fleste ledamöterna af kamrarna blifva upptagna af utskottsarbete.

Nu har en ärad ledamot af konstitutionsutskottet såsom skäl häremot anmärkt, att det vore med synnerligen stor svårighet förenadt att lämpligen fördela arbetet mellan utskotten, ifall man ökade deras antal. För min del hyser jag den förhoppning, att vill man sjelfva saken, nog skall man hitta utvägar för frågans ordnande. Det är nog icke så svårt att finna ut en lämplig fördelning af ärendena, blott man har den goda viljan.»

Då jag anser lösningen af denna fråga vara för riksdagsarbetet af särdeles stor betydelse, har jag trott det vara min skyldighet att, innan konstitutionsutskottet nu går att behandla de i ämnet väckta motionerna, i korthet utveckla den tanke, som jag förut helt löst framkastat i Riksdagen under de debatter, som såväl år 1899 som ock 1898 förekommit om tillfälliga och ständiga utskott.

Hvad jag här framställer må emellertid endast betraktas som ett litet uppslag. Om konstitutionsutskottet finner, att detsamma innehåller något frö, värdt att taga vara på, är jag förvissad, att utskottet både vill och kan närmare utarbета och formulera förslaget samt deri göra de jemkningar, som må anses behöfliga.

Det hufvudsakligaste utskottsarbetet försiggår i den svenska Riksdagen inom delegationer, bestående af ledamöter från båda kamrarna. Detta arbetssätt, som afviker från det i de flesta andra land vanliga, är häfdvunnet hos oss, och det har numera så ingått i våra parlamentariska vanor, att någon ändring häri nog icke kommer att ifrågasättas. Tvärtom tala många skäl för att hvad som nu gäller om de mera viktiga utskotten, d. v. s. de »ständiga» och »särskilda», må vinna tillämpning på *samtliga* riksdagsutskott.

Genom 1866 års riksdagsordning tillkommo de s. k.

tillfälliga utskotten,

bestående af ledamöter från blott ena kammaren. Meningen var nog ursprungligen, att dessa utskott skulle vara, såsom namnet antyder, *tillfälliga* för en viss frågas beredande. Som bekant hafva emellertid dessa utskott så småningom blifvit lika fasta som de ständiga utskotten, och särskildt inom Andra Kammaren hafva de genom praxis erhållit hvartdera en temligen bestämd uppgift. I regeln har första utskottet haft att behandla undervisningsfrågor, andra utskottet frågor rörande vin- och maldrycksförsäljningen, tredje utskottet socialpolitiska spörsmål och fjerde utskottet diverse ärenden angående allmänna hushållningen m. m. Saknaden af frågor inom endera af dessa grupper vid den ordinarie motionstidens utgång har vid någon Riksdag kunnat häri tillfälligtvis nödvändiggöra en eller annan ändring, men upphäver ej den allmänna regeln.

Det har om de tillfälliga utskotten blifvit sagdt, att de i allmänhet lemnat en god utredning af ärendena. Men det torde ej kunna nekas, att resultatet i allmänhet blifvit skäligen magert. Personligt samarbete mellan ledamöter från de båda kamrarna kan i fråga om dessa ärendens beredning ej annat än undantagsvis — och då under så att säga sjelftagna former — komma till stånd, hvadan ock sammanjemkning af skilda meningar här är svårare än i fråga om de ärenden, som gå till ständigt utskott. Under det att motionerna kastas från den ena kammaren till den andra, från det ena tillfälliga utskottet till det andra, händer ej sällan, att det hela slites sönder. Detta förhandlingssätt genom tryckta utskottsbetänkanden synes ej lämpa sig för våra förhållanden, derest man vill uppnå ett positivt resultat.

Härtill kommer, att detta arbetssätt medför ökade tryckningskostnader utan något egentligt gagn. Hvarje motion, hvarje utskottsbetänkande tryckes om vid samma riksdag flera gånger.

Med kännedom om svårigheten att komma till ett positivt resultat, då en fråga hänskjutes till tillfälligt utskott, söka ock motionärer ej sällan undvika att få sina förslag hänvisade till sådant utskott. Detta kan ske på flera sätt; det mest vanliga är som bekant att hänga vid det egentliga förslaget en begäran om ett litet anslag för utredning eller dylikt. Derigenom måste motionen remitteras till statsutskottet.

Under senare tiden har ock en viss tendens gjort sig gällande i syfte att särskildt till stats- och lagutskotten öfverflytta en del motioner om skrivelseförslag, hvilka förut plägat handläggas af tillfälligt utskott.

Antalet betänkanden, som under senaste årtiondet afgifvits af de tillfälliga utskotten, utgör:

År:	I Första Kammaren:	I Andra Kammaren:	Summa:
1890	16	41	57
1891	19	22	41
1892	16	24	40
1893	16	26	42
1894	16	27	43
1895	19	30	49
1896	14	25	39
1897	14	22	36
1898	13	26	39
1899	13	21	34

Dessa siffror gifva vid handen, att i stort sedt de tillfälliga utskotten få allt mindre arbetsmaterial sig förelagdt. En minskning från 57 till 34 är ju ganska betecknande, och den blir det än mer, då man erfar, att samtidigt statsutskottets betänkanden ökats från 77 till 114 samt lagutskottets från 55 till 65.

Då de tillfälliga utskotten synbarligen icke tagits i anspråk i den utsträckning, som riksdagsordningens upphofsmän torde hafva tänkt sig, synes tiden vara inne att taga i öfvervägande, om icke här en förändring bör vidtagas i syfte att råda bot för de ofvan framhållna missförhållandena.

Men enligt min oförgrifliga mening skola de anförda olägenheterna ej varda afhjelpna dermed, att de tillfälliga utskotten erhålla sekreterare och kansli liksom de ständiga utskotten. Ännu mindre råder man bot för missförhållandena genom att tillsätta ett tillfälligt utskott, bestående af 18 ledamöter från hvardera kammaren, alltså icke mindre än 36 ledamöter, som skulle utreda ett 20-tal ärenden af så olika beskaffenhet som t. ex. latinfrågan och om kontroll öfver gödningsämnen, anteckningar i dopboken och om grunderna för befordran till major, maltdrycksförordningen och om hästafvelns befrämjande o. s. v.

Nej, vill man härvidlag åstadkomma en reform, som kan blifva af betydelse för riksdagsarbetet, får man nog slå in på en ny väg.

Det lär numera svårligen kunna bestridas, att åtskilliga af de ständiga utskotten hafva allt för stor arbetsbörd. Särskildt gäller detta stats-, bevillnings- och lagutskotten.

Förhållandet kan hjälpas på två sätt: antingen så, att utskotten erhålla flera medlemmar och dermed sättas i stånd att ytterligare dela sig på afdelningar, eller ock så, att utskotten delas sönder. Det senare, alltså

en delning af de ständiga utskotten,

synes vara det riktigaste, ty i de stora utskotten med många afdelningar hinner ej hvarje medlem fullständigt sätta sig in i samtliga frågor. Men han skall ändå svara för alla betänkandena, hvilket lätt leder till, att ansvars känslan slappas.

Om de nuvarande ständiga utskotten delas sönder, så kunna emellertid lämpligen till dem remitteras äfven åtskilliga af de ärenden, som pläga hänvisas till tillfälliga utskott. Detta gäller sådana frågor, som äro beslögade med dem, hvilka redan förut behandlas i de ständiga utskotten. Och för utredning af återstående ärenden, som hittills gått till tillfälligt utskott, kan man tänka sig ett eller två ständiga utskott.

Man skulle på detta sätt få tio ständiga utskott, alla naturligtvis utrustade med kansli och hvad dertill hör.

Men för genomförande af en dylik reform kräfves, att man öfvergifver den nuvarande *formella* indelningen, då det gäller att bestämma till hvilket utskott ett ärende skall hänvisas, och i stället tillgriper en mera *reel* indelning. För närvarande är främsta synpunkten den: hör ärendet under Konungens administrativa lagstiftning eller ej? I förstnämnda fall går det till tillfälligt utskott, eljest till ständigt utskott.

Denna formella indelning leder till högst besynnerliga konsekvenser. Så skola t. ex. frågor angående skolrådets sammansättning behandlas af lagutskottet, under det frågor rörande skolrådets åligganden hänvisas till tillfälligt utskott. Ärenden angående döfstum- eller blindundervisningen höra under lagutskottets handläggning, medan det tillkommer tillfälligt utskott att yttra sig i frågor, som angå folkskoleundervisningen.

Sträfvandena gå ju — och detta med rätta — ut derpå, att allt flera ärenden, som hittills ansetts höra under Konungens administrativa lagstiftning, dragas under Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftning. Detta har till följd, att ärendena så småningom öfverflyttas från tillfälliga till ständiga utskott; en fråga, som ett år hört under tillfälligt utskotts behandling, blir kanske ett följande år föremål för lagutskottets pröfning — men aldrig inträffar motsatsen.

Genom en indelning af ärendena med hänsyn till deras natur skulle helt visst större följdriktighet i Riksdagens lagstiftningsarbete uppnås.

Af hvad nu blifvit anfördt framgår, att jag önskar borttagande ur riksdagsordningen af alla bestämmelser om tillfälliga utskott.

Vid hvarje lagtima riksdags början borde tillsättas tio ständiga utskott, nemligen ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett riksgäldsutskott, ett tullutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott, ett lagutskott, ett kommunalutskott, ett socialpolitiskt utskott och ett ekonomiutskott.

Fördelningen af ärendena

mellan dessa utskott har jag tänkt mig sålunda:

Konstitutionsutskottet skulle qvarstå alldeles oförändradt och bibehålla sin hittillsvarande tvåfaldiga uppgift: att föreslå ändringar i rikets grundlagar och att granska statsrådsprotokollen.

Statsutskottet arbetar för närvarande på fyra afdelningar: två utgifts-afdelningar, en inkomstafdelning och en riksgäldsafdelning. De ärenden, som höra till sistnämnda afdelning, torde lämpligen kunna skiljas från statsutskottet och hänvisas till ett riksgäldsutskott. Statsutskottet skulle deremot hafva qvar alla frågor, som ingå i de särskilda hufvudtitlarna — detta för åstadkommande af enhet i statsregleringen. Utskottet skulle alltså hafva att granska, utreda och uppgifva statsverkets tillstånd, förvaltning och behof samt afgifva yttranden i alla ärenden, som angå statsregleringen, utom i hvad rörer frågor om anläggning och köp af jernvägar och kanaler m. m. Då från statsutskottet skulle fränskiljas det hufvudsakligaste af det, som nu behandlas af riksgäldsafdelningen, men utskottet likväl bestå af 24 ledamöter, skulle efter omregleringen en tredje utgifts-afdelning kunna bildas, hvilket synes vara behöfligt, sedan nu en ny hufvudtitel tillkommit.

Riksgäldsutskottet skulle hafva till uppgift att granska, utreda och uppgifva riksgäldsverkets tillstånd, förvaltning och behof samt derjemte afgifva yttranden i de härmed vanligen ganska nära sammanhängande ärendena angående anläggning samt förvärfvande af jernvägar och kanaler.

Nuvarande bevillningsutskottet har jag tänkt mig deladt i ett tullutskott och ett bevillningsutskott.

Tullutskottet skulle åligga att afgifva förslag i sådana bevillningsfrågor, som angå tull- och accismedlen.

Bevillningsutskottet åter skulle hafva att behandla alla öfriga bevillningsfrågor, alltså angående allmänna bevillningen, postbevillningen, stämpelpappersafgiften och bränvinsförsäljningsmedlen. Vidare skulle utskottet liksom hittills afgifva förslag i frågor rörande bränvinsförsäljningen samt derjemte såsom en ny uppgift få den att afgifva yttranden i frågor angående handeln med vin och maltdrycker. Sistnämnda ärenden hafva inom Andra Kammaren i regeln behandlats af tillfälliga utskottet n:o 2. Det synes dock vara ganska lämpligt att åstadkomma en viss enhet i bränvinslagstiftningen samt lagstiftningen angående handeln med vin och maltdrycker; och under sådana förhållanden torde dessa ärenden böra behandlas af ett och samma utskott. Förr eller senare kommer helt visst handeln med vin och maltdrycker att blifva reglerad genom en af Konung och Riksdag stiftad lag. Derest innan dess intet annat blifvit beslutadt, skulle det derefter naturligtvis tillkomma lagutskottet att taga hand äfven om denna sak och derigenom få ytterligare ökad arbete.

Bankoutskottet har jag tänkt mig qvarstå alldeles oförändradt, dock att till detsamma torde böra hänskjutas ej blott såsom nu de lagstiftningsärenden, som gälla riksbanken, utan ock lagstiftningen angående bankväsendet i allmänhet — detta för vinnande af enhet i banklagstiftningen. Der samarbete härvidlag behöfs med lagutskottet, kan naturligtvis liksom hittills sammansatt banko- och lagutskott tillsättas.

Lagutskottet är framför allt i behof af minskad arbetsbörda, och här kan ock sådan minskning lättare ske än i fråga om statsutskottet — blott man ej håller på en formel utan på en reel indelning af lagstiftningsfrågorna.

Först och främst kunna då från lagutskottet skiljas alla frågor, som angå kommunal- och kyrkolag, hvilka ärenden böra bilda hufvudstommen för ett nytt utskott, som jag förslagsvis kallat kommunalutskottet. Lagutskottets uppgift skulle alltså begränsas till frågor angående civil- och kriminallag. Men äfven härvidlag skulle en och annan inskränkning göras. Så skulle till bevillningsutskottet hänvisas frågor angående bränvins- samt maltdryckslagstiftningen, till bankoutskottet frågor angående banklagstiftningen och till ett socialpolitiskt utskott frågor, som röra lagstiftningen angående de kroppsarbetande klassernas sociala ställning, försäkringsväsendet, bolags- och föreningsväsendet, yrkes- och skyddslagstiftningen samt dermed sammanhängande lagstiftningsärenden.

Äfven om man på detta sätt så mycket som möjligt begränsar lagutskottets uppgift till de rena lagfrågorna (strafflag, rättegångsordning o. s. v.), skulle det få mer än tillräckligt att göra. Utskottet skulle i korthet sagdt meddela utlåtande öfver förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af sådana lagar eller laga stadgar, som utgöra föremål för Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftning och icke tillhöra annat utskotts handläggning. Derjemte skulle det tillkomma lagutskottet att granska justitieombudsmannens embetsförvaltning. Förslag, som af justitieombudsmannen framställes, skulle deremot behandlas af det utskott, som hade att handlägga motsvarande ärenden.

Kommunalutskottet skulle behandla alla lagstiftningsfrågor angående kommunal- och kyrkolag. Till detta utskott kunde lämpligen hänskjutas alla frågor, som gälla lagar och författningar angående skolväsendet och som hittills dels handlagts af lagutskottet, dels af Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1. Till kommunalutskottets handläggning skulle alltså utom kyrkolagen höra landstingsförordningen, kyrkostämmoförordningen, kommunalstämmoförordningen, folkskolestadgan, läroverksstadgan, döfstumundervisningslagen, blindundervisningslagen o. s. v. Alltså alla ärenden, som gälla vare sig den andliga eller världsliga, vare sig den större eller mindre kommunen. Om så anses lämpligt, skulle äfven frågor angående fattigvården kunna flyttas från lagutskottet till kommunalutskottet.

Med den utveckling industrien är på god väg att taga i vårt land måste statsmagterna helt naturligt egna allt större uppmärksamhet åt den så kallade sociala frågan. Detta har föranledt mig att föreslå, att hos oss liksom fallet är i de flesta andra lands representationsförsamlingar tillsättes ett riksdagsutskott särskildt för dessa frågor. Förslagsvis kallar jag det *socialpolitiska utskottet*, och dess uppgift skulle vara att meddela utlåtande i alla frågor, som angå de kroppsarbetande klassernas sociala ställning, förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, försäkringsväsendet, yrkes- och skyddslagstiftningen samt öfriga socialpolitiska ärenden, som icke på grund af sin natur höra under statsutskottets handläggning. Till detta utskott skulle lämpligen äfven kunna hänvisas alla lagstiftningsärenden angående bolags- och föreningsväsendet. De frågor, som här omnämnas, hafva hittills behandlats dels af lagutskottet, dels af Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 3 och dels slutligen af särskilda utskott.

Trots att på detta sätt en stor del af de ärenden, som hittills handlagts af tillfälliga utskott, blifvit inordnade under här ofvan nämnda utskott, återstå naturligtvis alltid åtskilliga frågor, hvilka böra komma under förberedande handläggning af utskott. Dessa frågor äro dock icke flera än att de lämpligen kunna hänskjutas till ett utskott. I brist på annat namn kallar jag det *ekonomiutskottet*, emedan detsamma i regeln icke skulle hafva att behandla andra ärenden än sådana, som ligga inom området för Konungens ekonomiska lagstiftning. Detta utskott skulle hafva att handlägga alla sådana inom Riksdagen väckta frågor, som icke tillhöra öfriga utskotts behandling eller röra någondera kammaren enskildt, men dock äro af natur att böra hänskjutas till utskotts förberedande handläggning.

De nuvarande bestämmelserna om *särskildt utskott* böra naturligtvis kvarstå, enär äfven efter den nya ordningen behof af dylikt utskott någon gång kan visa sig.

Och då alla föreskrifter om tillfälliga utskott bortgå, kan måhända vara lämpligt att såsom en ersättning intaga i kamrarnas arbetsordningar några ord om *enskildt utskott*, som skulle kunna tillsättas för handläggning af fråga, som rör kammaren enskildt, t. ex. om ändring af arbetsordningen.

För att i någon mån visa, huru den här ofvan förslagsvis uppgjorda utskottsgrupperingen skulle i verkligheten gestalta sig i jämförelse med den nuvarande fördelningen af ärendena, har jag uppgjort följande tabeller, som angifva huru under en viss riksdag den nya utskottsindelningen skulle tagit sig ut vid

en praktisk tillämpning,

och har jag dervid utgått från förhållanden sådana de förelågo vid följande riksdag.

De till 1899 års Riksdag aflemnade kongl. propositioner, berättelser och motioner blefvo remitterade till utskotten på följande sätt:

Bih. till Riksd. Prot. 1900. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 43 Häft.

Utskott.	K. propositioner.	Berättelser.	Motioner i Första Kamm.	Motioner i Andra Kamm.	Summa.
Konstitutionsutskottet	2	—	—	20	22
Statsutskottet	66	2	13	75	156
Bevillningsutskottet	4	—	9	22	35
Bankoutskottet	—	1	1	7	9
Lagutskottet	16	1	8	90	115
Första Kamm. tillfälliga utskott n:o 1	—	—	3	—	3
D:o d:o » 2	—	—	1	—	1
Andra Kamm. tillfälliga utskott n:o 1	—	—	—	10	10
D:o d:o » 2	—	—	—	10	10
D:o d:o » 3	—	—	—	6	6
D:o d:o » 4	—	—	—	7	7
Särskilda utskottet	1	—	2	5	8
Summa	89	4	37	252	382

I fall den af mig föreslagna indelningen af utskotten varit gällande 1899, skulle — under förutsättning att äfven då ett särskildt utskott blifvit tillsatt för pensionsfrågan — förenämnda kongl. propositioner, motioner m. m. hafva remitterats sålunda:

Utskott	K. propositioner.	Berättelser.	Motioner i Första Kamm.	Motioner i Andra Kamm.	Summa.
Konstitutionsutskottet	2	—	—	20	22
Statsutskottet	62	1	12	70	145
Riksgäldsutskottet	4	1	1	5	11
Tullutskottet	2	—	7	3	12
Bevillningsutskottet	2	—	2	19	23
Bankoutskottet	1	1	1	7	10
Lagutskottet	13	1	8	67	89
Kommunalutskottet	2	—	1	24	27
Socialpolitiska utskottet	—	—	1	7	8
Ekonomiutskottet	—	—	2	25	27
Särskilda utskottet	1	—	2	5	8
Summa	89	4	37	252	382

Antalet betänkanden, som af de olika utskotten afgifvits, företer emellertid helt andra siffror, enär dels många motioner behandla samma ämne, dels åtskilliga utskott pläga i *ett* utlåtande sammanföra flera närbeslägtade ärenden (så t. ex. statsutskottet alla frågor, som höra till en hufvudtitel), dels de tillfälliga utskotten haft att yttra sig äfven i anledning af beslut, som fattats af medkammaren, dels slutligen utskotten afgifvit memorial utan föregången remiss.

Under 1899 års riksdag afgåfvo de olika utskotten följande antal utlåtanden och memorial:

Konstitutionsutskottet	20
Statsutskottet	114
Sammansatta stats- och bankoutskottet	4
Sammansatta stats- och lagutskottet	8
Bevillningsutskottet	33
Bankoutskottet	14
Sammansatta banko- och lagutskottet	2
Lagutskottet	65
Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 1	11
D:o d:o » 2	2
Andra Kammarens tillfälliga utskott » 1	7
D:o d:o » 2	2
D:o d:o » 3	5
D:o d:o » 4	7
Särskilda utskottet	2
	Summa 296

Antalet utskottsbetänkanden, som 1899 skulle hafva kommit på hvar och ett af utskotten enligt den af mig ifrågasatta fördelningen, kan naturligtvis ej fullt exakt uppgifvas, men enligt ett öfverslag skulle det hafva ställt sig ungefär sålunda:

Konstitutionsutskottet	20
Statsutskottet	104
Sammansatta stats- och bankoutskottet.....	2
Sammansatta stats- och lagutskottet	4
Sammansatta stats- och kommunalutskottet.....	4

	Transport	134
Riksgäldsutskottet		10
Sammansatta riksgälds- och bankoutskottet		2
Tullutskottet		10
Bevillningsutskottet		23
Bankoutskottet		15
Sammansatta banko- och lagutskottet		2
Lagutskottet		45
Kommunalutskottet		20
Socialpolitiska utskottet		5
Ekonomiutskottet		15
Särskilda utskottet		2
	Summa	283

Af förestående framgår, att år 1899 statsutskottet skulle enligt den föreslagna nya anordningen haft ett 10-tal ärenden mindre att behandla, men dessa ärenden äro af stor räckvidd, och flera af dem hafva kräft ett drygt arbete.

Lagutskottet skulle hafva fått en minskning från 65 till 45 betänkanden, och detta är ju ganska afsevärdt. Vill man från lagutskottet flytta äfven fattigvårdslagstiftningen, minskas siffran med ytterligare 2.

Ekonomiutskottet skulle visserligen i fjol fått icke mindre än 27 motioner att behandla, men af dem rörde 10 ett och samma ämne (frakt-taxor).

Det kan måhända anmärkas, att antalet ärenden, som kommit på socialpolitiska utskottets lott, är för litet för att motivera tillkomsten af ett sådant utskott. Men dels kan man med stor säkerhet förutse, att dessa frågor skola till allt större antal komma upp på dagordningen, dels äro dessa ärenden af en synnerligen svårlöst och grannlaga natur, hvadan de kräfva jämförelsevis längre tid vid utredningen. Om ett sådant utskott funnits i år, skulle naturligtvis till detsamma hafva remitterats den kongl. propositionen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete, hvarigenom ett särskildt utskott blifvit obehöfligt. Äfven vid fyra föregående riksdagar hafva tillsatts särskilda utskott för frågor inom detta område, så att icke lär det komma att saknas arbete för ett ständigt socialpolitiskt utskott.

Vidare kommer måhända den anmärkningen att framställas, att äfven efter den föreslagna nya anordningen utskotten skulle hafva att afgifva

väsentligt olika antal betänkanden. Fullständig likformighet härvidlag kan emellertid aldrig tänkas, då ärendena, vid de olika riksdagarna till innehållat vexla högst väsentligt. Ena året kunna t. ex. uppstå tullmotioner i mängd, andra året ett ovanligt stort antal motioner angående rusdryckslagstiftningen o. s. v. En opartisk granskning af de här ofvan meddelade tabellerna måste emellertid gifva till resultat, att arbetsbördan skulle enligt den nya ordningen blifva väsentligt jemnare fördelad än hvad nu är fallet.

En ganska viktig synpunkt vid uppgörandet af mitt förslag har varit den, att så många af Riksdagens ledamöter som möjligt måtte kunna sättas i tillfälle att deltaga i utskottsarbetet och dermed beredas möjlighet att i högre grad sätta sig in i riksdagsfrågorna. I Norge måste hvarje stortingsman sitta i ett utskott. Så långt kunna vi antagligen ej komma hos oss. Det, som bereder en svårighet vid bestämmandet af

antalet ledamöter i utskotten,

är nemligen den omständigheten, att kamrarna hafva olika antal medlemmar. Men genom att från Andra Kammaren taga ett väsentligt större antal suppleanter än från Första Kammaren kan en utjemning någorlunda ega rum, så att proportionsvis lika stort antal ledamöter från hvardera kammaren åtminstone har tillfälle att åhöra diskussionerna i utskotten och dermed beredas möjlighet att sätta sig in i ärendena.

Antalet ledamöter i de olika utskotten skulle lämpligen kunna bestämmas sålunda: konstitutionsutskottet 20, statsutskottet 24 samt hvar och ett af de öfriga utskotten 16 ledamöter. Hvardera kammaren skulle välja halfva antalet ledamöter inom sig, hvarjemte hvardera kammaren skulle ega utse det antal suppleanter kammaren bestämmer.

Något skäl mot att välja flera suppleanter än ordinarie ledamöter torde ej kunna angifvas utom det, att med så många suppleanter skulle de nederst på listan varande säkerligen aldrig få tjenstgöra. Detta har dock mindre betydelse. Vigtigare är att Andra Kammarens ledamöter i lika stor proportion som Första Kammarens beredas tillfälle att i utskotten sätta sig in i de särskilda frågorna. Detta kan vinnas, om till exempel Andra Kammaren väljer 12 suppleanter i konstitutionsutskottet, 14 i stats-

utskottet samt 10 i hvart och ett af de öfriga utskotten, medan Första Kammaren nöjer sig med att välja suppleanter till halfva antalet mot de ordinarie ledamöterna.

Följande antal ledamöter i de olika kamrarna skulle under denna förutsättning blifva upptagna af utskottsarbete:

	Första Kammaren.	Andra Kammaren.	Summa.
Ordinarie ledamöter i de tio utskotten	86	86	172
Suppleanter i d:o	43	106	149
	Summa 129	192	321

Härmed må jemföras förhållandena sådana de nu i regeln gestalta sig (särskilda utskottet alltså här lika litet som i ofvanstående tabell medtaget). Under innevarande riksdag äro af arbete i de ständiga och tillfälliga utskotten (det vill säga de utskott, som motsvara de ifrågasatta nya ständiga utskotten) upptagna följande antal ledamöter:

	Första Kammaren.	Andra Kammaren.	Summa.
Ordinarie ledamöter i de ständiga utskotten	48	48	96
Suppleanter i d:o	39	48	87
Ordinarie ledamöter i de tillfälliga utskotten	10	36	46
Suppleanter i d:o	6	20	26
	Summa 103	152	255

Som man här af finner, skulle enligt den af mig ifrågasatta anordningen ytterligare 66 riksdagsledamöter indragas i utskottsarbetet. Af ökningen komma 26 på Första och 40 på Andra Kammaren. Skulle denna ökning anses för stor i fråga om Första Kammaren, kan ju en minskning af antalet suppleanter derifrån ega rum i vissa utskott eller ock samma medlem väljas till ledamot i ett utskott och till suppleant i ett annat.

Då till ofvanstående antal ledamöter, som skulle blifva sysselsatta af utskottsarbete — 129 i Första och 192 i Andra kammaren — läggas talmännen, finner man, att högst 20 ledamöter i Första och 37 i Andra Kammaren skulle behöfva tillhöra »ledighetskomitén». Några af dessa innehafva emellertid annat fortgående uppdrag inom Riksdagen (t. ex. såsom kanslideputerade), och några äro icke valbara till utskottsledamöter. Högre siffra än den, till hvilken jag kommit, lär därför näppeligen kunna sättas

i fråga, derest man icke skulle vilja införa en bestämmelse i den rigtningen, att hvardera kammaren skulle vara *skyldig* att tillsätta så många suppleanter i utskotten, att samtliga ledamöter blefve upptagna, med undantag af dem, som icke äro valbara till utskott, och dem, som på grund af annat Riksdagens fortvarande uppdrag anhölle om befrielse från utskottsuppdrag. Skäl finnas onekligen för en sådan anordning, hvarigenom *samtliga* riksdagsledamöter sattes i tillfälle att bättre än hittills komma in i ärendena.

Om alla bestämmelser angående tillfälliga utskott borttagas ur riksdagsordningen, blir nödigt att ändra § 55 i riksdagsordningen angående

tiden för motions väckande.

Man kan härvidlag tänka sig en ändring på två sätt. Dels kan man fastställa samma grundsats som nu, det vill säga att grundlagsförslag samt förslag, hvilka angå frågor, som ligga inom området för Konungens ekonomiska lagstiftning, må kunna väckas när som helst under Riksdagen. Dels kan man stadga, att endast grundlagsförslag samt ärenden, som höra under ekonomiutskottets handläggning, må framställas under hela Riksdagen. Det senare synes mig fullt tillräckligt — alltid naturligtvis med bibehållande af nuvarande bestämmelsen om rätt att motionera med anledning af »under Riksdagen inträffad händelse».

Den nuvarande rätten att i alla frågor, som ligga inom området för Konungens ekonomiska lagstiftning, få motionera när som helst, missbrukas ej sällan, hvadan härvidlag en inskränkning nog kan vara välbetänkt ur synpunkten att med större fart kunna bedriva riksdagsarbetet. I regeln torde ej möta svårighet att äfven i dylika frågor afgifva motion inom den ordinarie motionstiden. Jag har emellertid tänkt mig den nuvarande rätten bibehållen i hvad angår motioner till ekonomiutskottet. För motioner, som hittills remitterats till tillfälligt utskott, men enligt den nya ordningen skulle gå till bevillningsutskottet (vin- och maldryckslagstiftningen) eller till kommunalutskottet (skolfrågor) eller till socialpolitiska utskottet (frågor angående de kroppsarbetande klassernas sociala ställning m. m.), skulle deremot intet sådant undantag göras. Redan vid Riksdagens början skulle alltså *åtta* af utskotten kunna helt ordna sina arbeten, allt dock liksom nu med undantag för kongl. propositioner och deraf föranledda motioner. Men äfven i rättigheten att med anledning af kongl. propositioner, som

inkomma efter Riksdagens öppnande, få motionera *när som helst* under riksdagens lopp, torde en begränsning med alla skäl kunna sättas i fråga på så sätt, att dylik motion borde vara väckt t. ex. inom en månad efter det den kongl. propositionen öfverlemnades till Riksdagen. Sistnämnda fråga ligger emellertid utanför den om utskottens omorganisation och torde sålunda böra upptagas och lösas för sig.

Fördelarna

af en ändring i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det här framställda förslaget ligga i öppen dag. Den nuvarande dualismen med afseende på utskotten skulle upphöra och alla ärenden undergå liknande utskottsberedning. Frågorna skulle jemnare fördelas mellan utskotten än hvad som nu är fallet, och i följd deraf utskotten tidigare hinna avsluta sina arbeten. En naturligare fördelning af ärendena skulle ega rum än den nuvarande. Slutligen — och icke minst betydelsefullt — »ledighetskomitén» komme att minskas.

Hvad jag har tillåtit mig framställa må emellertid endast betraktas som ett utkast och icke som ett fullständigt genomfördt grundlagsförslag. Hufvudtankegången tror jag vara riktig; detaljerna i ett så vidtomfattande förslag som detta kunna deremot nog i åtskilliga stycken finnas tåla en eller annan jemkning. Det må för öfrigt icke begäras af en enskild motionär, att, då ett så omfattande och på riksdagsarbetet så ingripande förslag som det föreliggande första gången framlägges, han skall kunna i alla enskildheter hafva fullständigt utarbetat detsamma. Härför kräfves samarbete mellan personer med erfarenhet från skilda utskott.

Under sådana omständigheter har jag icke formulerat de olika paragraferna i regeringsformen och riksdagsordningen, utan öfverlemnar åt konstitutionsutskottet att göra detta och dervid vidtaga de jemkningar i mitt förslag, som må anses nödiga.

Jag tillåter mig alltså hemställa,

att konstitutionsutskottet måtte utarbета och för Riksdagen till antagande i grundlagsenlig ordning framlägga förslag till nedannämnda ändringar i regeringsformens och riksdagsordningens bestämmelser angående

utskottens antal, deras verksamhet och andra dermed sammanhängande ämnen:

1) att alla bestämmelser om tillfälliga utskott bortfalla;

2) att vid hvarje lagtima Riksdag skola tillsättas tio ständiga utskott, nemligen ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett riksgäldsutskott, ett tullutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott, ett lagutskott, ett kommunalutskott, ett socialpolitiskt utskott och ett ekonomiutskott;

3) att antalet ledamöter i dessa utskott skall utgöra: i konstitutionsutskottet 20, i statsutskottet 24 samt i hvar och ett af de öfriga utskotten 16 ledamöter, hvilka hvardera kammaren till halfva antalet inom sig väljer, hvarjemte hvardera kammaren utser det antal suppleanter kammaren bestämmer;

4) att ärendena skola fördelas mellan de tio utskotten på följande sätt:

konstitutionsutskottet bibehåller hittillsvarande uppgift;

statsutskottet skall granska, utreda och uppgifva statsverkets tillstånd, förvaltning och behof samt afgifva yttrande i alla ärenden, som angå statsregleringen utom i hvad gäller frågor rörande anläggning samt förvärfvande af jernvägar och kanaler;

riksgäldsutskottet har att granska, utreda och uppgifva riksgäldsverkets tillstånd, förvaltning och behof samt derjemte afgifva yttranden i ärenden, som angå anläggning samt förvärfvande af jernvägar och kanaler;

tullutskottet åligger att afgifva förslag i sådana bevillningsfrågor, som angå tull- och accismedlen;

bevillningsutskottet har att behandla alla öfriga bevillningsfrågor, såsom angående allmänna bevillningen, postbevillningen, stämpelpappersafgiften och bränvinsförsäljningsmedlen, samt derjemte afgifva förslag i frågor rörande bränvinsförsäljningen samt angående handeln med vin och maldrycker;

bankoutskottet bibehåller hittillsvarande uppdrag med det tillägg, att utskottet har att afgifva yttranden i alla ärenden, som angå banklagstiftningen;

lagutskottet skall meddela utlåtande öfver förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af sådana lagar eller laga stadgar, som utgöra föremål för Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftning och icke tillhöra annat utskotts handläggning, hvarjemte utskottet skall granska justitieombudsmannens redogörelse;

kommunalutskottet åligger att dels afgifva yttrande i alla lagstiftningsfrågor angående kommunal- och kyrkolag, dels behandla alla sådana frågor angående skolväsendet, som icke på grund af sin natur höra under statsutskottets handläggning;

socialpolitiska utskottet skall meddela utlåtande i alla frågor, som angå de kroppsarbetande klassernas sociala ställning, förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, försäkringsväsendet, bolags- och föreningsväsendet, yrkes- och skyddslagstiftningen samt öfriga socialpolitiska ärenden, som icke på grund af sin natur höra under statsutskottets handläggning;

ekonomiutskottet slutligen har att handlägga alla sådana inom Riksdagen väckta frågor, som icke tillhöra här ofvan nämnda utskotts behandling eller röra någondera kammaren enskildt, men dock äro af natur att böra hänskjutas till utskotts förberedande handläggning;

5) att i ämne, som tillhör konstitutionsutskottets eller ekonomiutskottets behandling, motion kan framställas, så länge Riksdagen är samlad, men att motion, som tillhör annat utskotts behandling, skall vara väckt inom tio dagar från riksdags öppnande, såvida icke motionen omedelbarligen föranledes af redan inom någondera kammaren fattadt beslut eller upptaget ärende eller annan under Riksdagen inträffad händelse.

Stockholm den 3 mars 1900.

Emil Hammarlund.
